

TÜM ÇALIŞANLARA AYNI DAYATMA:

ESNEKLİK VE KURALSIZLIK

Dr. Celal EMİROĞLU

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Bilim Uzmanı

Giriş

Tarihte kritik dönüm noktaları vardır. 1970’te 15-16 Haziran işçi eylemleriyle, 1991’de 4-8 Ocak büyük madenci yürüyüşüyle, 2003’te 5 Kasım sağlıkçı greviyle, 2009’da 25 Kasım kamu çalışanları greviyle ve son olarak 15 Aralık 2009’da başlayan, 4 Şubat 2010’da tüm ülkede genel greve dönüşen ve açlık grevleri ile devam eden TEKEL işçilerinin şanlı direnişiyle; özgürlüğünü, ekonomik ve demokratik haklarını sokakta arayan emekçiler...

Aradıklarını buldular mı? Evet buldular...

15-16 Haziran bir ilkti. 60’lı yıllarda dünyada dalgalandan işçi sınıfı hareketinin Türkiye’ye yansmasıydı... Sınıf olabilme, sınıf çıkarlarını koruyabilme ve işçinin insan olabilme mücadelesiydi... Bu mücadeledir ‘sosyal devlet’ olgusunu çalışma yaşamına yansıtan, İş Yasası’nı kağıt üzerinde de olsa 1971’de yeniden yazdıran...

Büyük madenci yürüyüşü 12 Eylül faşist diktatörlüğünün gayrimeşru aktörlerinin sonunu getiren bir ilkti. Ocak ayının soğuşunda yollara düşen 100 binin üzerinde maden işçisi 5 gün boyunca haklı ve meşru bir mücadele içinde olmaktan aldıkları güçle, demokrasi ve insan olabilme mücadelesi verdiler...

Kamu çalışanlarının sağlıkçılarla sınırlı da olsa toplum desteğini alan en etkili eylemi Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası ile Türk Tabipleri Birliği tarafından “Halkın sağlık ve sosyal hizmet hakkı, iş güvencesi, insanca yaşayacak ücret

için” 2003’te yapıldı. Eylem diğer kamu emekçileri için örnek oldu...

Kamu çalışanlarının 2009’da “Toplu iş sözleşmesi ve grev hakkı” talebiyle yaptığı uyarı grevinin özünde “insanca yaşama ve çalışma hakkı” vardı. Talep gerçekçiydi, kamu çalışanları haklıydı ve dolayısıyla güçlüydü; Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) öncülüğünde 25 Kasım’da hayat 1 gün durdu.

Ardından TEKEL işçileri çıktı sahneye... TEKEL işçileri “İş, aş yoksa barış da yok” diyerek sınıf dayanışmasının en üst düzey örneklerinden birisini verdiler...

Dünden Bugüne Kamu Emekçileri İşçi-memur ikilemi

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, ekonominin yeniden yapılanması çabaları; sınıf mücadelesinin reddi anlayışı temelinde biçimlenen ‘devletçilik’ ve ‘halkçılık’ ilkesini buluşturarak ‘çalışan’ kavramını olgunlaştırdı. Bu dönemdeki ekonomik, siyasi ve ideolojik tercihler işçi haklarını yok saydı; çifte standart uygulandı ve memur biraz daha fazla güvence altına alındı. Devletçi denetim gerek memurlara gerekse işçilere sendikal örgütlenme ve grev hakkı vermedi, hatta bu hakkı yasakladı.

Kamu çalışanlarıyla ilgili 1926-1939 yılları arasında çıkartılan yasal düzenlemelerde; ‘memurluk’ ve ‘müstaahdemlik’ gibi iki ayrı statü öngörüldü. Memur, “devlet hizmeti veren” elit tabaka; ‘işçi’ statüsündeki müstaahdem ise, “devlet işlerinde ücret karşılığı çalışan” ve “memur hukuku

ile yetkilerinden yararlanmayan kimse” olarak tanımlandı (1). Anlaşılan odur ki; bugünkü tercihler de aynı!

Kamunun yeniden yapılandırılması

Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) öncülüğüyle Türkiye’de uygulanan neoliberal yıkım politikaları ‘reform’ adı altında kamunun yeniden yapılandırılmasını gündeme getirdi. DB, 1980 sonrasında “yapısal uyarlama kredileri” adı altında Türkiye gibi ülkelerde politika üreten kredilere yöneldi. Bu kredilerle bir ülkenin ekonomik, toplumsal ve yönetsel yapı ve dengelerini değiştirmeyi ve yeniden yapılandırmayı hedeflediler. 1985 yılından itibaren tarım, enerji ve mali sektörler için krediler açıldı. Örneğin TEK, SEKA, TEKEL vb gibi devasa örgütlenmeler için verilen yeniden yapılandırma kredileri sonrasında bu işletmelerin özelleştirilmesi gündeme geldi (2).

Eş zamanlı olarak; sağlık ve sosyal güvenlik, mali sektör, milli eğitim, YÖK ve yerel yönetim “reformları” gündeme getirildi. Bu politikalar sonucunda birçok kamu kuruluşu özelleştirmeye hazır hale gelecek ve kapatılacaktır. Personel sayısını azaltmanın en etkili yolu; özelleştirme kapsamındaki personeli önce sözleşmeli kapsamına almak ve sonra da sözleşmelerini feshetmektir (2).

“Kamu Personel Rejimi Reformu” ilk kez 1993 yılında tartışmaya açıldı ve günümüze kadar bu tartışma devam etti. Amaç, kamuda çalışma hayatını kuralızsızlaştırmak, iş güvencesini ortadan kaldırmak, maaşları ve özlük haklarını tek taraflı olarak belirlemektir. Memurların greve karar vermeleri, grev tertiplenmeleri, bu yolda propaganda yapmaları, herhangi bir greve veya grev teşebbüsüne katılmaları, grevi desteklemeleri veya teşvik etmelerini yasaklamak istediler (2).

2004 yılında TBMM’de kabul edilen ancak Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen Kamu Yönetimi Temel Kanunu başta eğitim ve sağlık olmak üzere hizmet alanlarını özelleştirerek serbest piyasa koşullarına terk etmeyi hedefliyor. Koşulları olgulaştığında tekrar TBMM’ye gelecek olan yasa hazırlığı, işçi sayılmayan ve devlet memuru gibi tarif edilen, hizmet akdi ile bir yıllık sürelerle yenilenen

sözleşmelere bağımlı, iş güvencesi ve toplu iş sözleşmesi (TİS) hakkı olmayan, örgütsüzleştirilebilecek köleleri tanımlıyor. 2003 yılında İş Kanunu ile getirilen ‘esnek çalışma’ kamu alanına uyarlanıyor (3).

Halen yürürlükteki Anayasa gereği “kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle” gördürülüyor (4). Yasalara göre kamu hizmetleri; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler tarafından sürdürülmekte olup, ‘diğer kamu görevlileri’ açılımı ‘sözleşmeli personel’ olarak yapılıyor.

1965 yılında yürürlüğe giren Devlet Memurları Yasası (DMY) 4’üncü maddede “diğer kamu görevlileri” açılımını “sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler” olarak yapıyor. Yasa’nın 4/A maddesi kadrolu “Memur”, 4/B maddesi

“Sözleşmeli personel” tanımını yapıyor.

Yasa’nın 4/C maddesine göre bir yıldan az süreli veya mevsimlik görevlerde, belirtilen ücretle, sözleşme ile çalıştırılan ve işçi sayılmayan kimseler “Geçici personel” olarak adlandırılıyor. “Reform” gereğince esnek çalışabilen, performans değerlendirmesine müsait bir personel sistemi çerçevesinde tüm çalışanlar sözleşmeli hale getirilmek isteniyor. Bu çerçevede,

‘devletin asli işleri açısından kilit konumda olanlar’ hariç tüm kamu çalışanları 4/B maddesine göre “sözleşmeli personel” statüsüne geçecekler ve işçi sayılmayan kamu görevlileri sayılacaklar. Bakanlar Kurulunca belirlenen esas ve usuller çerçevesinde, mali yılla sınırlı olarak “sözleşmeli personel” çalıştırılmasına karar verilen kadrolar belirlenecek. Kamuda yeni işe başlayanlar sözleşmeli olarak 4/B maddesine göre istihdam edilecekler.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından DMY’nin 4/C maddesine göre başlatılan, belirli süreli (10 aylık), esnek (girdiği ders saati kadar ücret alarak) çalışabilecek sözleşmeli öğretmen alma girişimi; işin, işyerinin, çalışma saatinin, çalışma süresinin, ücretin belirsiz olduğu yeni ‘Kamu Personel Rejimi’ anlayışının özetidir.

Yeni sistem başlangıç için yüksek ücret vaat ediyor. Sonrasında; bir yıl süreli sözleşmelerle iş

Kamu Personel Rejimi Reformu’nun amacı; kamuda çalışma hayatını kuralızsızlaştırmak, iş güvencesini ortadan kaldırmak, maaşları ve özlük haklarını tek taraflı belirlemektir. “Reform” gereğince, esnek çalışabilen, performans değerlendirmesine müsait bir personel sistemi çerçevesinde tüm çalışanlar mali yıl ile sınırlı olarak “sözleşmeli personel” haline getirilmek isteniyor.

güvencesini ortadan kaldırmayı, çakılı kadrolaşma ile nakili engellemeyi ve performansa dayalı ücretlendirme ile ücretleri kontrol altına almayı hedefliyor. Sistem, bugünkü ücretlerin altında ücret alma gibi bir tehlikeyi de potansiyel olarak barındırıyor.

Siyasi iktidar sağlıkta olduğu gibi sistemin finansal yükünü 'döner sermayeler' oluşturarak yerel otoriteye devretmeye hazırlanıyor (5). Yerel otoriteler hizmetin bedelini halktan alacak, sözleşmeli kamu personeli eliyle hizmet gördürülecek ve personelin her türlü giderleri döner sermaye gelirlerinden ödenecek.

Devlet Personel Başkanlığı tarafından hazırlanan "2009–2013 Stratejik Planı" (6) kamu kurum ve kuruluşlarında (ihtiyaç duyulan sayı ve nitelikte) insan gücü planlaması, personel performansı ölçümü ve performansa dayalı yönetim anlayışıyla ilgili amaç ve hedefleri belirlemektedir. Plan, kamu sektöründe esnek çalışma modellerinin uygulanmasına yönelik mevzuat düzenlemeleri ve altyapı çalışmalarının tamamlanmasını hedeflenmektedir.

Kamuda sendikal örgütlenme

Kamu çalışanlarının grev ve toplu sözleşmeli sendika hakkı için verdiği uzun ve anlamlı mücadelelerden sonra yaratılan fiili durum sonucunda KESK doğdu.

Örgütlenme hakkı için verilen mücadele "toplular görüşme" aşamasında aynı güç ve ivme ile devam etmedi. Kamu çalışanları bu alanda beklentileri doğrultusunda gücünü hissettiremedi. Mücadele alanlarda sürerken, masa başındaki görüşmeler başka bir mecrada geçti. Taban sorunlarına sahip

çıkamadı. Önderlik ise gücün kanıtlanması, mücadelenin tabana yayılması, toplu görüşmenin toplu sözleşmeye dönüşmesi ve grev hakkının kabul ettirilmesi sürecinde etkin olmadı.

Kamu çalışanlarının 2002'de başlayan "toplular görüşme" sürecinde kamu sendikaları AKP hükümetiyle her seferinde oturup pazarlık yapıyor. Nasıl bir pazarlık ise tüm talepler geri çevriliyor ve hükümetin önceden belirlediği 'son söz' kayıtlara 'karar' olarak geçiyor. Sekiz yılda sekiz sıfır... Devleti soyan soyana, kamu çalışanlarına gelince "kaynak yok"...

DMY'ye bağlı olarak çalışan yaklaşık 2,4 milyon kamu emekçisine ayrılan yıllık ödenek 55 milyar lira iken devletin kan emicilere ödediği faiz miktarı 53,2 milyar lira. Devlet bütçesinin %20'si rantiyecilere ödeniyor (7).

Kamu çalışanları grevi

AKP tüm toplumu aldatarak büyük vaatlerle iktidara geldi. Hükümet olduklarından bu yana emek cephesinde hayatı ızdıraba dönüştürdüler. Çalışana yüzde 2,5-5'lik ek ücrete karşılık; akaryakıt, elektrik, su, gaz gibi temel tüketim maddelerine gelen zamlar her geçen gün yoksulluğun daha da artmasını sağladı. TİS ve grev hakkına yanaşmayan toplu görüşmelerde 8 yıldır sürekli topu taca atan ve iradeye ambargo koymaya çalışan hükümet, sözün bittiği yerde alanlara inışı engelleyemedi. 25 Kasım 2009 da tüm kamu çalışanları uyarı grevine gitti. Hastanelerde, okullarda, vergi dairelerinde, postanelerde, demiryollarında, otoyollarda, hava-yollarında şimdiye kadar görülmemiş olağandışı bir durum yaşandı. Öylesine kararlı bir eylem ki, en fazla üyeye sahip 'yandaş' konfederasyonun eylem kırılcılığı dahi işe yaramadı. İstanbul'da Beyazıt, Ankara'da Kızılay, İzmir'de Konak meydanları kamu çalışanlarıyla doldu taşı. Türkiye'nin dört bir yanında eşzamanlı yürüyüş ve eylemler yapıldı.

Kamu çalışanları, bilerek, isteyerek ve taammüden hizmeti durdurdu. Hizmetin verilmeye çalışıldığı ya da grevin kırıldığı yerlerde de toplumun önemli bir kesimi hizmeti almayarak eyleme destek oldu. İnsanlar kamu kurumlarına gelmedi. Hastalar sağlık kurumlarına gitmedi. Sağlık personelinin eylem kırmak istediği yerde hasta yoktu... Derse girmek isteyen öğretmenler sınıflarda öğrenci bulamadı...

Grevin KESK çağrıcılığı ve Kamu-Sen birlikteliğiyle yapılması tabanda buluşmayı ve güç birliğini sağladı.

Grevin hukuksal dayanağı

Kamu çalışanlarının TİS ve grev hakkı uluslararası hukuka girmiş ve ulusal hukukta kabul görmüş bir kazanımdır.

Türkiye, çalışanların temel hak ve özgürlüklerine ilişkin uluslararası sözleşmeleri kabul etmesine rağmen ulusal hukukunu oluşturamamış ülkelerden birisidir. Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uluslararası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda uluslararası anlaşma hükümlerinin uygulanacağını belirtmektedir.

Kamu çalışanları sendikalarının aldığı karar doğrultusunda toplu iş bırakma eylemi; ILO sözleşmeleri, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'na dayanılarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Danıştay kararlarıyla meşru kabul edilmektedir. Anayasa ve insan hakları sözleşmeleriyle güvence altına alınan sendikal faaliyet hakkı Türk Ceza Kanunu ile de korumaya alınmış (m.118) olup sendikal faaliyetin engellenmesi yasaklanmıştır.

Kamu Hizmetinde Örgütlenme Hakkının Korunması ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemlerine İlişkin ILO Sözleşmesi kamu görevlileri örgütünün kamu görevlilerinin çıkarlarını savunmak ve geliştirmek zorunda olduğunu vurgulamaktadır (8). Sözleşme, "Kamu görevlileri, diğer çalışanlar gibi yalnızca görevlerinin niteliğinden ve statülerinden kaynaklanan yükümlülüklerine bağlı olarak örgütlenme özgürlüğünün normal olarak uygulanması için gerekli kişisel ve siyasi haklardan yararlanacaklardır" ifadesini kullandı.

Örgütlenme Hakkı ve Toplu Pazarlık Hakkına İlişkin ILO Sözleşmesinin (9) ilgili hükümlerinin kamu görevlilerine uygulanması konusunda ortaya çıkan yorum güçlüklerini açan sözleşme; "örgütlenme hakkı ve toplu pazarlık" konusunda kamu görevlileri örgütlerinin kamu makamlarından tamamen bağımsız olacaklarını ve kamu görevlileri örgütlerinin kuruluş, işleyiş veya yönetimlerinde kamu makamlarının her türlü müdahalesine karşı yeterli korumadan yararlanacaklarını hükme bağladı.

Sendika Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına İlişkin ILO Sözleşmesi, sendika özgürlüğü ve örgütlenme hakkının yasaya uygun şekilde kullanılmasına engel olacak nitelikte her türlü müdahaleden sakınılması hükmüne yer veriyor (10).

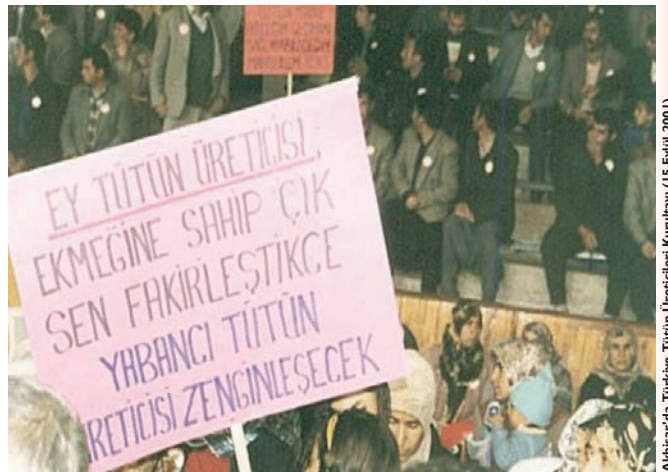
Sözleşmeye göre "Yasalar, bu sözleşme ile öngörülen güvencelere zarar verecek nitelikte olamaz veya zarar verecek şekilde uygulanamaz".

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın "Toplu sözleşme görüşmeleri yapma ve eylem hakkı" başlıklı maddesi; "İşçiler ve işverenler veya bunların ilgili kuruluşları, topluluk mevzuatı ve ulusal yasalar ve uygulamalara göre uygun düzeylerde toplu sözleşmeler müzakere etme ve imzalama ve menfaat ihtilafı olması halinde grev eylemi dahil olmak üzere kendi çıkarlarını korumak için ortak eylem yapma hakkına sahiptir" ifadesini kullanıyor (11).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin değiştirilerek yeniden düzenlenen ve 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe giren 11. Protokol hükümlerine göre, herkes toplantılar yapmak, çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir (12).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yapılan birçok başvuruda sendikal eylem ve etkinlikler nedeniyle verilen cezaları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı buldu. Ancak, gelmiş geçmiş tüm hükümetler, uluslararası hukuka ve yargı kararlarına rağmen; örgütlenme hakkını kısıtladı, sendika yöneticilerinin güvencesini yok saydı, TİS ve grev hakkını tanımadı. Sendikacılar soruşturmalardan, sürgünlerden ve yıldırma politikalarından kurtulamadı.

Kamu çalışanlarının katıldığı grev eylemleri sonrasında birçok kamu emekçisi sorgulanıp yargılandı. Hiçbiri ceza almadı. Danıştay 1. ve 12. Dairesi konuyla ilgili birçok davada çalışan lehinde karar vererek "kamu görevlilerinin, sendikasının aldığı karar doğrultusunda işe gelmemesi, işini bırakması hukuka uygundur" sonucuna vardı.

Alınışır'da Türkiye Tütün Üreticileri Kurultayı (15 Eylül 2001).

Dünden Bugüne TEKEL Emekçileri

Tütün, alkollü içkiler, tuz, çay, kibrit vb maddeler 1932 yılında kurulan "İnhisarlar Umum Müdürlüğü" adı altında devlet tekeline alındı. 1946'da TEKEL Genel Müdürlüğü, 1987'de TEKEL (Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü) adını aldı (13).

Tütün pazarı

Dünyanın en büyük tütün tekelini ABD'li Philip Morris, Başbakan Turgut Özal döneminde (TEKEL 1984'de yabancı sigara ithalatına başladı) devlet katında başlattığı etkin lobi faaliyetiyle Türkiye sigara pazarından en büyük pastayı alan yabancı tekel durumuna geldi. Philip Morris pazar için dünyanın ikinci büyük tütün devi British American

Tobacco (BAT) ile kapıştı. Tütüncülüğü bitirip 4,5 milyonu aşan tütün üreticisi ve ailelerini ekmeğinden eden işbirliği sermayenin etkin holdingleriyle gerçekleşti. Marlboro ve Parliament markaları ile tanınan Philip Morris, Sabancı Holding ile buluşarak PHILSA oldu. Koç Holding, BAT'ın Türkiye'deki ortağı oldu. Demirel döneminde iyice gelişen işbirliği, DSP-ANAP-MHP'den oluşan "milliyetçi" koalisyon hükümeti döneminde de pekişti (14).

Tütün Kanunu ve özelleştirme

"Tütün sektörünü serbestleştiren, destekleme alımlarını kaldıran ve TEKEL'in özelleştirilmek amacıyla yeniden yapılandırılması ve varlıklarının satışına olanak sağlayan" ve "Tütün Kanunu" olarak anılan 'düzenleme', TBMM Genel Kurulu'nda 20.06.2001 tarihinde kabul edildi. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından veto edilen kanunu TBMM aynen kabul etti (15).

TEKEL 2001'de özelleştirme kapsam ve programına (16) alındı ve 2008'de özelleştirme tamamlandı. TEKEL'in BAT Tütün Mamulleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile 24.06.2008 tarihinde satış ve devire ilişkin sözleşmeler imzalandı ve bu tarihte şirketin üretim faaliyetleri de son buldu. TEKEL'in logosu BAT'a devredildi ve "TEKEL" logosu "tta" olarak değiştirildi (17).

Kanunu IMF dayattı, DSP-MHP-ANAP Hükümeti boyun eğdi. Akıl hocalığını DSP'li Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Kemal Derviş yaptı.

Derviş, yazdığı 'Niyet Mektubu' ile "Özelleştirmenin zamanlaması piyasa koşullarına bağlı olmakla birlikte hedefimiz başarılı özelleştirme politikalarına engel teşkil eden tüm hususları ortadan kaldırarak, piyasa koşulları elverdiğinde en hızlı şekilde harekete geçebilmektir. 2001 yılının kalan kısmında atılacak adımlar, Türk Telekom, TÜPRAŞ, THY, ERDEMİR, TEKEL (tütün ve alkollü içecekler), ŞEKER ve TEAŞ ve TEDAŞ da dahil olmak üzere önemli kamu teşebbüslerinin çoğunluk hisselerinin özelleştirilmesi için gerekli hazırlık işlerinin tamamlanmasına odaklanacaktır. ... Tütün sektörünü serbestleştiren, tütün için destekleme alımlarını tedricen kaldıran ve TEKEL'in varlıklarının satışına izin veren Tütün Kanunu'nun Meclis'te Mayıs ayı içinde kabul edilmesi beklenmektedir (sekizinci gözden geçir-

Fotoğraf: Tuğba BEŞEL - AFSAD

menin kabulü için koşul). Bu kanunun onaylanmasını müteakiben, 2002 sonuna kadar tamamlanması beklenen TEKEL ve Şeker'in özelleştirilmesi, Dünya Bankası'nın kredileri ile desteklenmesini beklediğimiz tarım reformu programının diğer bölümleri ile koordine edilecektir" taahhütlerinde bulundu (18).

Tütün üreticileri

Tütünden başka üretim yapamayan köylüler "Tütün bizim için iştir, aştır" dediler. "Aş, iş ve ekmek kapısını kapatmayın" diye haykırdılar. Hükümet köylüyü dinlemedi.

Tütün Kanunu çıkarken köylüler Ege'de tütün ekilen tüm köyleri gezdiler. Dilleri döndüğünce anlattılar bildiklerini... Akhisar'da 2001'de Türkiye Tütün Üreticileri Kurultayı'nı (19) düzenlediler...

O gün anamuhalefet partisi milletvekili özelleştirme karşıtı; bugün Başbakan Yardımcısı özelleştirmeci Akhisarlı Bülent Arınç iktidar olduğunda Akhisar Tütün ve Yaprak Depolarının kapatılmasını ve BAT'a satılmasını sağladı. Siyasi iktidar, toplumsal birikimi en ucuz yoldan ulusal ve uluslararası kan emicilere peşkeş çekme anlamına gelen özelleştirme politikalarında bugüne kadar hata yapmadı, geri adım da atmadı. Tütün pazarını çokuluslu sermayeye açtı, tütün üretimini bitirirken TEKEL emekçilerini de bitirdi.

TEKEL işçileri

Bir tarafta kamu kuruluşları özelleştirilerek ya da tasfiye edilerek mal varlıkları yandaş sermayeye peşkeş çekilirken, diğer tarafta işgücü piyasasında esneklik yaygınlaştırılarak yeni çalışma biçimleri teorize edildi.

Hükümetin özelleştirmelere yoğunlaştığı 2004 yılında gündeme gelen DMY'nin 4/C maddesine göre kamuda istihdam edilecek "Geçici personel"; "Bir yıldan az süreli veya mevsimlik hizmet olduğuna karar verilen görevlerde, belirtilen ücret

sınırları içinde sözleşme ile çalıştırılan kimseler" olarak tanımlanıyor. Özelleştirme sonucunda işsiz kalacak işçilerin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamının sağlanması amaçlanıyor. TEKEL işçileriyle birlikte 4/C kapsamında çalışacak toplam özelleştirme mağduru sayısının yaklaşık 30 bin kişi olduğu söyleniyor.

Özelleştirilen ya da tasfiye edilen kamu kurumlarındaki çalışan sayısına göre Bakanlar Kurulu kararı ile 'işsiz bırakmama' adına "geçici" kadrolar tahsis ediliyor. Bir gün tükeneneceği varsayılan bu grup ne işçi ne de memur sayılıyor (20).

Eski konumuna göre hak kayıplarına uğrayanlar eğer örgütlü davranamaz ve hakkını arayamazsa bir süre sonra çaresizlikler içerisinde kaderine razı oluyor. Ya emekli oluyor ya köyüne dönüyor ya da yoksulluğun pençesine... Sistem, bir kurgu içerisinde tüm çalışanlara geri dönüş şansı vermeden, sendikasız ve iş güvencesiz ortamda iş bulduğuna şükrettirerek onları çıkmaz bir yola yönlendiriyor. Onlar için "sağlıklı çalışma hakkı" içi boşaltılmış genel bir söylemden başka bir anlam ifade etmiyor.

TEKEL işçileri, eylemleri başarıya ulaşamazsa kamu kurum ve kuruluşlarında 4/C maddesi gereğince "geçici Personel" statüsünde istihdam edilecekler. TEKEL işletmelerinin kapatılmasıyla

hak arama mücadelesini Adana, Adıyaman, Ankara, Amasya, Aydın, Batman, Bursa, Bitlis, Denizli, Diyarbakır, Hatay, İstanbul, İzmir, Malatya, Manisa, Muğla, Muş, Siirt, Samsun, Tokat, Trabzon'dan Ankara'ya taşıyan binlerce TEKEL işçisi eylemlerini sürdürüyor.

Hükümet bu eylemden başlamadan korktu; daha Ankara'ya gelmeden şehir girişlerinde yolları tuttu. Polis, panzerlerle sabahın köründe barikatlar kurdu, şehre girişi engelleyemedi ama meydanlarda öldürseye saldırdı... Özelleştirme mağduru işçiler "Ölmek var dönmek yok" diye haykırarak zor koşullarda açlık grevi yapıyor. Emek tarihi Kızılay sokaklarında bir başka yazılıyor...

TEKEL'in özelleştirilmesi ya da kapatılması hükümet üstü güçlerin tercihiydi. Hükümetin çokuluslu sermayeye sözü vardı ve geri adım atmak istemiyordu. Kullanılan 'orantısız güç' sisteminin tümünden dönüşümüyle orantılı politik bir tercihti. Hükümet özlük haklarıyla kamu işletmelerine nakil hakkı veremezdi; yeni bir "yol açıl-sın, iz olsun" istemiyordu...

Eylem kararlılıkla uzadıkça direnişten rahatsız olan hükümet yeni tekliflerle eylemi kırmaya çalıştı. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, işçilere "işten çıkarmama" sözü vererek "eylemi bitirin, evinize dönün" çağrısı yaparken, "istihdam için bir ihtiyaç söz konusu değilse, orda boş yatıyor olmanın ve maaş bekliyor olmanın bir manası olabilir mi" diye konuştu. TEKEL işçilerine "hiçbir işçinin kendi istemedikçe işten çıkarılmayacağı", %14-17 'zam' ve "çalışma süresinin 10 aydan 11 aya çıkarıldığı" sözünü verdi. İşçiler kabul etseydi eskisinin yarısına dahi yaklaşmayan ücret alacaklar, kıdem tazminatı ve senelik izin hak kayıpları olacak ve devletin yakasından düşeceklerdi. Olmadı!

Sendikal, siyasal veya ideolojik bir önderlik olmaksızın işçilerin sınıf çıkarıları için başlattıkları bu mücadele siyasal iktidara karşı önü kesilemeyen bir harekete evrildi. Bu hareket sendikal ve sol-sosyalist örgütlenmelerin önünde, onları peşinden gitmeye mahkûm eden 'temsiliyete' dönüştü. TEKEL işçileri başta aydınlar ve küçük burjuvalar olmak üzere ekonomik, siyasal ve ideolojik olarak sistemden olumsuz etkilenen tüm toplum katman-

larını adeta içine çekerek büyüyor. TEKEL işçileri artık 8364 kişi değil, milyonlara ulaştılar. Tüm emekçilerin kalbi TEKEL işçileriyle atıyor...

TEKEL eylemlerinde siyasal iktidarın emek hareketini milli, dini, etnik ve cinsel değerleri üzerinden bölme, parçalama ve yönetme taktiği bu kez tutmadı. Emek hareketi bir bütün halinde evrensel değerlerini savunarak hedefe doğru etkili adımlarla 15-16 Haziran ruhuyla yürüyor.

TEKEL işçilerinin özlük haklarını yok ederken ücretlerini yarı yarıya indirmeye çalışan "vatandaşın parasını çarçur etme gibi bir lüksümüz yok" ya da "yan gelip yatıyorlar" türü cümlelerle her zamanki üslubunu sürdüren Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, direnişin 45 ve 60'ıncı gününde 'güç' karşısında eğilmek zorunda kaldı ve görüşme talebini kabul etti. Ancak yeni vaatler de bir anlam ifade etmedi.

Maliye Bakanı Mehmet Şimşek TEKEL işçilerine "aylık 26 milyon, yıllık 312 milyon lira veremem" diyor. Hâlbuki yılda 372 milyon lirayı köy koruyucularına, 4 milyar lirayı güvenlik ve savunmaya veriyor (7). IMF ve DB gibi parazitler için her yıl ayrılan para TEKEL işçilerine verileden fazla...

Sonuç

Son dönemde yaşanan "kamu çalışanları grevi" ile "TEKEL işçileri direnişi" özünde aynı hesaplaşmanın ya da aynı sınıf çelişkilerinin toplumsal yapıdaki izdüşümleridir. Bu iki eylemi iyi okumak, bundan sonraki aşamayı öngörmeyi ve emekten yana güçlerin birlikte hareketinin koşullarını sağlayacaktır.

Kamu çalışanları büyük bir dayanışma örneği gösterdiler. KESK, 25 Kasım 2009 da bir iddia koydu, hükümetle restleşti, kadrolar canla başla çalıştı, tüm kamu çalışanlarını arkasına alarak 'uyarı grevi' hedefine ulaştı.

TEKEL direnişi tüm toplumun en geniş desteğini aldı. Bir kez daha anlaşıldı ki; emek-sermaye çelişkisi toplumun tüm kesimlerini doğrudan ilgilendiriyor; memurun, sözleşmeliinin, işçinin ya da toplumun diğer ezilen kesimlerinin sorunları aynı.

Siyasal iktidar giderek yükselen mücadeleden dolayı son derece tedirgin. Bugün hükümet kendince yeni haklar vaat ediyorsa yükselen mücadeleyle baş edemediğindedir. Ancak

Sendikal, siyasal veya ideolojik bir önderlik olmaksızın işçilerin sınıf çıkarıları için başlattıkları mücadele siyasal iktidara karşı önü kesilemeyen bir harekete evrildi. Bu hareket sendikal ve sol-sosyalist örgütlenmelerin önünde, onları peşinden gitmeye mahkûm eden 'temsiliyete' dönüştü.

